

نگاهی جامعه‌شناختی به رفتار مترجمان: بررسی ترجمه چند نمونه از رمان‌های انگلیسی به فارسی در ایران

فهمه محمدپور (گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)

محمدتقی شاه‌نظری درچه* (گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)

محمود افروز (گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران)

چکیده

عادت‌واره از اساسی‌ترین مفاهیم جامعه‌شناسی بوردیو است که مطالعات ترجمه از آن بهره جسته است. با استفاده از مدل جامعه‌شناسی پیر بوردیو، پژوهش حاضر عادت‌واره مترجمان ایرانی رمان‌های عاشقانه انگلیسی را از منظر به‌کارگیری راهبردهای ترجمه عناصر فرهنگی در دوره قبل و بعد از انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۵۸ در ایران بررسی می‌کند. داده‌های پژوهش مشتمل بر ۳۴۲۹ جمله دارای عناصر فرهنگی‌اند که از رمان‌های عاشقانه انگلیسی *وداع با اسلحه*، *بلندی‌های بادگیر*، *عشق هرگز نمی‌میرد*، *دفتر خاطرات* و دو ترجمه فارسی از هریک از آن‌ها استخراج شده‌اند. داده‌های مستخرج با استفاده از دسته‌بندی ادغام‌شده لیانگ تحلیل شدند. راهبردهای ترجمه عناصر فرهنگی با آمار توصیفی از طریق مقایسه فراوانی و درصد ارائه شدند. افزون بر این، به‌منظور افزایش اعتبار داده‌های پژوهش حاضر تحلیل کیفی مصاحبه‌های چاپ‌شده در *فصلنامه مترجم* نیز ارائه شدند. پژوهش حاضر سه یافته اساسی در بر داشت: گرایش مبدأ‌محور معنادار در میان مترجمان ایرانی رمان‌های عاشقانه انگلیسی در دوره پیش از انقلاب فرهنگی، حفظ این گرایش در دوره پسا انقلاب فرهنگی، و در نهایت افزایش بیشتر این گرایش در سال‌های قبل تا پس از انقلاب فرهنگی.

* نویسنده مسئول m.shahnazari@fgn.ui.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۱۰

نتایج آزمون خبی دو از تفاوت معنادار کاربرد مجموع راهبردهای مختلف در دو دوره حکایت داشتند.

کلیدواژه‌ها: ترجمهٔ رمان‌های عاشقانه، رویکرد بوردیو، عادت‌واره، عناصر فرهنگی، دورهٔ پیش/پس از انقلاب فرهنگی، جامعه‌شناسی ترجمه

۱. مقدمه

به باور پیر بوردیو^۱، جامعه را می‌توان با تحلیل کنش‌های عاملان آن که به جایگاه و سیر تکامل اجتماعی آن‌ها مرتبط است، تفسیر کرد (بوزلین^۲، ۲۰۰۵، ص. ۱۹۴). از میان رویکردهای مختلف جامعه‌شناسی، رویکرد پیر بوردیو به سبب اینکه ابزار مفهومی قدرتمندی را برای تحلیل منتقدانهٔ نقش مترجمان، به‌عنوان عاملان اجتماعی و فرهنگی فعال مشارکت‌کننده در تولید و بازتولید فعالیت‌های متنی و گفتمانی ارائه می‌دهد بسیاری از متفکران این رشته را به خود جذب کرده است (اینگیلری^۳، ۲۰۰۵، ص. ۱۲۶). این توجه رو به افزایش به رویکرد جامعه‌شناختی بوردیو را می‌توان به این امر مرتبط دانست که اساسی‌ترین مفاهیم این نظریه یعنی میدان^۴، عادت‌واره^۵ و سرمایه^۶ در مطالعات ترجمه قابلیت به‌کارگیری دارند (گوانویچ^۷، ۲۰۰۵، ص. ۱۴۸). سیمونی^۸ (۱۹۹۸) با معرفی مفهوم عادت‌وارهٔ ترجمه‌ای^۹ پای نظریهٔ جامعه‌شناسی بوردیو را به مطالعات ترجمه کشاند.

بزرگ‌ترین جلوهٔ اجتماعی فرهنگی انقلاب اسلامی ایران در «انقلاب فرهنگی» مشهود است. پس از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، انقلاب دیگری در سال ۱۳۵۸ در زمینهٔ فرهنگی رخ داد که به «انقلاب فرهنگی» شهرت دارد. انقلاب فرهنگی تأثیر

1. Pierre Bourdieu
2. Buzelin
3. Inghillieri
4. field
5. habitus
6. capital
7. Gouanvic
8. Simeoni
9. translational habitus

بسیاری بر ترجمهٔ رمان‌های عاشقانه از انگلیسی به فارسی و به‌طور دقیق‌تر بر میدان ترجمه و عاملان آن، مترجمان، داشت. «عاملیت به این موضوع اشاره می‌کند که مترجمان عاملینی قدرتمند و اثرگذار هستند.» (خوش‌سلیقه و عامری، ۱۳۹۶، ص. ۱۸۶). در این پژوهش، چارچوب نظری بوردیو (۱۹۷۷، ۱۹۸۳ و ۱۹۸۴) به‌کار گرفته شده است؛ زیرا توضیح کاملی ارائه می‌دهد که عاملان اجتماعی چگونه میدان را می‌سازند و میدان چگونه بر کنش‌های آن‌ها تأثیر می‌گذارد. به نظر بوردیو (۱۹۸۴) این چارچوب به تفهیم رابطهٔ میدان ترجمه و عاملان درگیر در آن یاری می‌رساند.

با بررسی پیشینهٔ پژوهش دریافتیم که تعداد بسیار محدودی پژوهش در زمینهٔ ترجمهٔ رمان‌های عاشقانهٔ انگلیسی به فارسی با تأکید بر ماهیت اجتماعی و فرهنگی آن در ایران انجام شده است. همین‌طور بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده موجود در رابطه با این رمان‌ها در سطح متن انجام شده‌اند. این بدین معناست که بیشتر این پژوهش‌ها ترجمه را به‌عنوان «فعالیت جامعه‌محور» (لیانگ^۱، ۲۰۱۰) در نظر نمی‌گیرند. به‌عبارت بهتر، نه‌تنها تأثیر عاملان بر میدان ترجمه بلکه تأثیر عوامل اجتماعی فرهنگی در میدان بر کنش مترجمان نادیده پنداشته شده است. بدین‌منظور، مطالعهٔ نقش مترجمان به‌عنوان عاملان اجتماعی در میدان ترجمه قبل و بعد از انقلاب فرهنگی معقول و ضروری است. بنابراین، پژوهش حاضر، با به‌کارگیری مدل اجتماعی بوردیو می‌کوشد با بررسی راهبردهایی که مترجمان ایرانی قبل و بعد از انقلاب فرهنگی برای ترجمهٔ عناصر فرهنگی^۲ به‌کار گرفته‌اند تغییر عادت‌وارهٔ ترجمهٔ مترجمان ایرانی که کتاب‌های عاشقانه را از انگلیسی به فارسی ترجمه می‌کنند، بررسی کند.

پژوهشگران در پی یافتن پاسخ برای پرسش‌های زیرند:

۱. آیا در میان مترجمان رمان‌های عاشقانهٔ انگلیسی به فارسی قبل از انقلاب فرهنگی رفتار مشترکی^۳ در به‌کارگیری راهبردهای ترجمهٔ عناصر فرهنگی مشاهده می‌شود؟

---

1. Liang
2. culture-specific items (CSIs)
3. collective behaviour

۲. آیا در میان مترجمان رمان‌های عاشقانه انگلیسی به فارسی بعد از انقلاب فرهنگی رفتار مشترکی در به‌کارگیری راهبردهای ترجمه عناصر فرهنگی مشاهده می‌شود؟

۳. آیا در رفتار مشترک مترجمان رمان‌های عاشقانه انگلیسی به فارسی بعد از انقلاب فرهنگی به نسبت مترجمان قبل از انقلاب فرهنگی در به‌کارگیری راهبردهای ترجمه عناصر فرهنگی تغییری مشاهده می‌شود (یعنی در خلال سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۰)؟

فرض بر این است که انقلاب فرهنگی بر جنبه‌های مختلف زندگی‌های مردم ایران به‌گونه‌ای تأثیر گذاشت که آن را به‌سوی فرهنگ مذهبی و محافظه‌کار غالب با تأکید بر عفت عمومی سوق داد؛ طبعاً چنین جهان‌بینی در ایران بر شیوه ترجمه عناصر فرهنگی در ترجمه کتاب‌ها تأثیرگذار است.

۲. پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه مرتبط با جامعه‌شناسی مترجم و ترجمه نشان می‌دهد که بسیاری در پژوهش‌های خود از نظریه نظام‌های چندگانه^۱ (مانند خواجه‌پور، خزاعی فرید و خوش‌سلیقه، ۱۳۹۶) و نظریه هنجارها^۲ (مانند، بیژنی، خوش‌سلیقه و هاشمی، ۲۰۱۴؛ خوش‌سلیقه، کافی و عامری، ۲۰۲۰) بهره برده‌اند، ولی پس از بروز کاربردهای بالقوه نظریه جامعه‌شناختی بوردیو، استفاده از این نظریه به‌عنوان چارچوب نظری مطالعه مترجم به‌شدت گسترش پیدا کرد (مانند کافی، خوش‌سلیقه و هاشمی، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۸). از این رو، در این بخش به معرفی مفاهیم اساسی نظریه نظام چندگانه، نظریه هنجارها و نظریه بوردیو و پژوهش‌های انجام‌شده براساس این نظریه‌ها پرداخته شده است.

۲.۱. هنجار، ایدئولوژی و قدرت

آغاز تجلی‌گرایش‌های جامعه‌شناختی در مطالعات ترجمه را می‌توان در نظریه نظام چندگانه اون زوهر^۳ و پس از آن در نظریه هنجارها توری^۴ یافت. نظریه نظام

1. polysystem theory
2. norms theory
3. Even-Zohar
4. Toury

چندگانه، در قالب ساختاری سلسله‌مراتبی به روابط بین نظام‌های خُرد و کلان با یکدیگر پرداخته می‌شود. در این نظریه، به نقش ترجمه در نظام ادبی اهمیت ویژه‌ای داده می‌شود و در نتیجه ترجمه بخشی از نظام ادبی محسوب می‌گردد (گنتزler، ۲۰۰۱). ساختار سلسله‌مراتبی در این نظریه منتج به تغییر جایگاه از مرکز به حاشیه یا برعکس می‌شود (لیانگ، ۲۰۱۰). لفسور^۲ (۱۹۹۲) به تأثیرگذاری عواملی همچون «قدرت»، «ایدئولوژی»، «نهاد»^۳، «دستکاری»^۴ «در شکل‌گیری نظام‌های ادبی و پذیرش یا عدم پذیرش و معیار شدن یا غیرمعیار ماندن آثار ادبی» معتقد است (بلوری، ۱۳۹۶، ص. ۳۰). به باور او «ترجمه شکلی از بازنویسی متن اصلی براساس ایدئولوژی و بوطیقای خاصی است، از این رو محصول ترجمه متن را به‌منظور عملکرد خاصی در جامعه مفروض به‌گونه‌ای خاص دستکاری می‌کند» (احد الخواجاه، ۲۰۱۴، ص. ۳۷). بلوری (۱۳۹۶) با هدف سنجش میزان تأثیرگذاری نهادهای قدرت و سیاست‌هایشان در شکل‌گیری ادبیات ترجمه‌شده زنان در نظام ادبی ایران می‌کوشد تأثیر سیاست‌ها و اقدامات دو دولت اصلاح‌طلب و اصولگرا را در حوزه زنان در انتخاب آثار ادبی فمینیستی برای ترجمه به زبان فارسی در دوران پس از انقلاب اسلامی بررسی کند.

پس از نظریه نظام چندگانه، نظریه هنجارهای توری به نقش هنجارها بر رفتار مترجمان در فرایند ترجمه پرداخته است. توری در دهه ۱۹۷۰ هنجار را «الگوهای رفتاری که انتظارات مرتبط با خود رفتار و محصولات آن را تنظیم می‌کند» معرفی کرد (شفنر^۵، ۱۹۹۸، ص. ۵). به بیان دیگر، هدف نظریه هنجارها مشاهده قاعده‌مندی‌های رفتاری مترجمان در محیط اجتماعی، فرهنگی و تاریخی است. نورا (۱۳۹۷) با به‌کارگیری نظریه توری، هفت هنجار زبانی سه نسل از مترجمان ادبی

-
1. Gentzler
  2. Lefever
  3. institution
  4. manipulation
  5. Ahed Alkhawaja
  6. Schäffner

ایران پس از انقلاب مشروطه را واکاوی می‌کند. نتایج از میزان متفاوت گرایش سه نسل مترجمان ایرانی به استفاده از امکانات بالقوه و بالفعل زبان فارسی و زبان مبدأ حکایت دارد.

۲.۲. عادت‌واره، میدان و سرمایه

عادت‌واره، یکی از پرکاربردترین مفاهیم نظریه‌ی بوردیو (۱۹۹۰ ب، ص. ۵۴)، این‌گونه تعریف می‌شود: «عادت‌واره به‌عنوان محصول تاریخ و منشأ کنش‌های فردی و اجتماعی بر مبنای طرح‌واره‌های تولیدشده در تاریخ است. زنده‌بودن تجربه‌های گذشته را که در ترکیب هر موجود زنده‌ای ته‌نشین شده است قطعیت می‌بخشد.» از نظر بوردیو رفتارهای عاملان اجتماعی از طریق خصلت‌های درونی‌شده‌ای که برگرفته از تجربه، یعنی عادت‌واره‌ی آن‌هاست، نظم می‌گیرند و به اشتراک گذاشته می‌شوند و نیازی به پیروی از قواعد مشخص و سایر سازوکارهای علی و معلولی نیست (اینگیلری، ۲۰۰۵، ص. ۱۳۴-۱۳۵).

برای به‌کارگیری رویکرد بوردیو در مطالعات ترجمه، سیمونی (۱۹۹۸) مفهوم عادت‌واره در ترجمه را بازنویسی نمود. وی عادت‌واره‌ی ترجمه‌ای را «پیامد جانبی، محصول سال‌ها درونی‌سازی‌شدن تجربه و نه لزوماً نتیجه‌ی تحصیل در مدرسه» می‌داند (سیمونی، ۱۹۹۸، ص. ۳۱). ویژگی قابل توجه عادت‌واره این است که هم «سازوکار نظم‌یافته» دارد و هم «سازوکار نظم‌دهنده» (سیمونی، ۱۹۹۸، ص. ۲۲-۲۱)، از این رو، این مفهوم به پژوهشگران حوزه‌ی مطالعات ترجمه در یافتن تصمیم مترجمان و شرایط اجتماعی حاکم بر این تصمیم‌ها یاری می‌رساند. هانا^۱ (۲۰۱۴) با هدف بررسی عادت‌واره‌ی مترجمان، تکوین میدان ترجمه‌ی نمایش‌نامه را در مصر با استفاده از مفاهیم دوگانه‌ی استقلال و وابستگی و رابطه‌ی آن‌ها را با فعالیت ترجمه‌ی مترجمان تراژدی‌های شکسپیر بررسی کرده و دریافته است که تفاوت در فعالیت ترجمه‌ی مترجمان عرب نسل اول و نسل دوم نمایش‌نامه‌های شکسپیر به‌علت تغییر عادت‌واره‌ی آن‌ها در طول

1. Hanna

زمان است. ایرادی که به تحلیل هانا وارد است تأکید بسیار بر تحلیل سطح کلان واقعیت‌های اجتماعی فرهنگی و نادیده گرفتن تحلیل‌های متنی مترجمان است.

به باور بوردیو، کنش «رفتارهای همیشگی، اساساً بدون استدلال، بدون واکنش، و روزمره است که خود طرح‌واره‌اند نه بر مبنای طرح‌واره، قاعده‌مندند و نه وابسته به قاعده» (فریدلند^۱، ۲۰۰۹، ص. ۸۸۸). نظریه پیشنهادی وی جامعه‌شناسی را به‌عنوان علم رفتارهای اجتماعی مفهوم‌سازی می‌کند و برای توضیح مفهوم کنش فرمولی ارائه می‌دهد: [عادت‌واره + سرمایه] + میدان = کنش. بر این اساس، کنش فرد متأثر است از عادت‌واره وی، سرمایه و میدانی که در آن فعالیت می‌کند. عاملان اجتماعی در میدان برای انباشت اشکال مختلف سرمایه از جمله سرمایه اقتصادی، فرهنگی و نمادین با یکدیگر کشمکش دارند (بوردیو، ۱۹۷۷، ص. ۴۱). فریدلند (۲۰۰۹، ص. ۹۰۳) انباشت سرمایه را «شیوه تاریخی برای بازتولید تسلط در یک میدان» می‌داند که در آن صاحبان قدرت برای کسب قدرت برتر در میدان با یکدیگر در رقابت‌اند. از دریچه جامعه‌شناسی بوردیو، لیانگ (۲۰۱۰) کوشید تا میدان تولید ترجمه داستان‌های فانتزی بعد از دهه ۱۹۹۰ در تایوان را بررسی کند. بررسی در سطح خرد با به‌کارگیری پیکره‌ای موازی از چهار داستان فانتزی و ترجمه‌هایشان انجام شد. هدف این پژوهش مقایسه بررسی عادت‌واره مترجمان در سطح متن بود. نتایج نشان دادند که تمایل مبدأمحوری در میان مترجمان برای ترجمه عناصر فرهنگ‌محور وجود دارد. شواهد یافت‌شده از تحلیل متون در سطح خرد، از تعامل میان عادت‌واره مترجمان با محدودیت‌ها و فرصت‌های موجود در میدان ترجمه ادبی حکایت داشت.

حدادیان مقدم (۲۰۱۴) با به‌کارگیری مفاهیم بنیادین نظریه بوردیو همچون میدان، سرمایه، موضع‌گیری^۲ و انگاره^۳ سه‌سطحی پژوهش عاملیت توسط پالوپوسکی^۴ (۲۰۰۷)، عاملیت را در ترجمه فارسی و تولید رمان‌های انگلیسی در ایران مدرن (از

1. Friedland
2. disposition
3. model
4. Paloposki

سال ۱۳۳۵ تا حال حاضر) بررسی کرده است. نتایج از این امر حکایت دارند که عاملان ترجمه، برخلاف ماهیت پیچیده شرایط سیاسی ایران، توانسته‌اند عاملیتشان را به منصفه ظهور بگذارند. بیش از این، مترجمان ایرانی در انتخاب رمان‌هایی خاص برای ترجمه نقشی پررنگ داشته‌اند.

پازماتزی^۱ (۲۰۱۴) به بررسی ترجمه یونانی کتاب تاریخی *ماندولین کاپیتان کارولی* (۱۹۹۴) از دیدگاه بوردیو و با در نظر گرفتن عوامل اجتماعی و ایدئولوژیکی مؤثر بر شرایط اجتماعی زمان ترجمه اثر در ۱۹۹۵ می‌پردازد. وی تصمیم‌های ترجمه‌ای خاص را بررسی می‌کند که به‌عنوان بازتولید متنی مترجم و همین‌طور دانش فرهنگی درونی‌شده ناشر و ویراستار، مفاهیم و هنجارهای فرهنگی در جستجوی افتخار در میدان‌های اجتماعی در نظر گرفته می‌شوند.

احد الخواجا (۲۰۱۴) با هدف اکتشاف تأثیر عوامل اجتماعی فرهنگی بر کنش‌های ترجمه در میدان ترجمه، پیکره‌ای مشتمل بر شش رمان نوشته نقیب محفوظ^۲، میدان ترجمه در مصر بررسی کرده است و سعی کرده رابطه بین میدان تولیدات فرهنگی و عاملان آن را بررسی کند. یافته‌ها نشان دادند که تمایل مترجمان در طول زمان به استفاده از رویکردهای بیگانه‌سازی در ترجمه عناصر فرهنگی بیشتر شده و رفتارشان که نتیجه عادت‌هایشان است، متناسب با عوامل سیاسی و اجتماعی و فرهنگی در میدان ترجمه است.

۳.۲. عناصر فرهنگی

پوشکر^۳ (۲۰۰۷، ص. ۱۳۰) فرهنگ را «دانش و باورهای مشترک و شیوه دیدن و انجام کارها در نظام اجتماعی انسان‌ها» تعریف می‌کند. وی (۲۰۰۷، ص. ۱۳۰) معتقد است که «عناصر فرهنگی» را به‌سختی می‌توان از سایر بخش‌های زبانی (به‌ویژه از ارتباطات متن محور و گزاره‌های غیرکلامی) تفکیک کرد. آکسلا^۴ (۱۹۹۶، ص. ۵۸)

1. Pasmatzi

2. Naguib Mahfouz

3. Pöchhacker

4. Aixelá

عناصر فرهنگی را چنین تعریف می‌کند: آن عناصر فرهنگی‌ای که کارکرد و معنای ضمنی‌شان در متن مبدأ برای انتقال به متن مقصد مشکل ایجاد می‌کند. این مشکل ناشی از نبود مورد ارجاع است یا اینکه موقعیت بین متنی متفاوتی در نظام فرهنگی خوانندگان متن مقصد وجود دارد.

۳. روش پژوهش

پژوهش پیش‌رو موردپژوهی توصیفی است که تلاش دارد رفتار مشترک عاملان ترجمه را در خصوص ترجمه عناصر فرهنگی رمان‌های عاشقانه در میدان ادبی ایران نشان دهد. برای این هدف و کشف کنش‌های متنی عاملان ترجمه، پیکره‌ای موازی استفاده شده است. تحلیل کلان با بررسی آرشیو مصاحبه‌های چاپ‌شده در فصلنامه مترجم، روزنامه‌ها و صفحات اینترنت صورت می‌گیرد.

۱.۳. معیارهای انتخاب داده‌های پیکره‌محور

داده‌ها براساس معیارهای زیر از پیکره موازی استخراج شده‌اند:

۱. متون بررسی‌شده در این پژوهش از ژانر رمان‌های عاشقانه است.
۲. سه رمان از میان رمان‌هایی که در هر دو دوره قبل و بعد انقلاب اسلامی ایران، یعنی از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۰، ترجمه شده، انتخاب شدند.
۳. رمان‌های پرفروش و برنده جایزه در هر دهه‌اند.
۴. رمان‌ها را مترجمان ایرانی مشهور ترجمه کرده‌اند.
۵. رمان‌ها را ناشران معتبر چاپ کرده‌اند.
۶. بین ترجمه قبل و بعد از انقلاب این رمان‌ها یک تا چهار دهه فاصله وجود دارد.
۷. رمان‌ها مستقیماً از انگلیسی به فارسی ترجمه شده‌اند.

براساس این معیارها، سه رمان *وداع با اسلحه*^۱، *بلندی‌های بادگیر*^۲، *عشق هرگز نمی‌میرد*، *دفتر خاطرات*^۳ و دو ترجمه برای هریک از آنها طبق جدول ۱ انتخاب شده‌اند.

جدول ۱. پیکره پژوهش

عنوان کتاب	سال نشر	نویسنده	مترجم نسخه قبل از انقلاب	سال نشر	مترجم نسخه بعد از انقلاب	سال نشر
وداع با اسلحه	۱۹۲۹	ارنست همینگوی	نجف دریابندری	۱۳۴۰	کیومرث پارسای	۱۳۹۳
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	۱۸۴۷	امیلی برونته	علی اصغر بهرام‌بیگی	۱۳۴۵	رضا رضائی	۱۳۹۰
دفتر خاطرات	۱۹۹۶	نیکولاس اسپارکس	نقیسه معتکف	۱۳۵۸	مهدی سجودی	۱۳۹۲

۳.۲. مراحل استخراج و طبقه‌بندی داده‌ها (عناصر فرهنگی)

به‌منظور دستیابی به هدف پژوهش حاضر، براساس تعرف لارسن^۴ (۱۹۸۴)، ص. ۴۳۱) و بیکر (۱۹۹۲، ص. ۲۱) از فرهنگ و عناصر فرهنگی و داده‌های موجود در پیکره مد نظر، عناصر فرهنگی در این پیکره طبق جدول ۲ به هشت دسته تقسیم شده‌اند.

1. a farewell to arms
2. wuthering heights
3. the note book
4. Larson

جدول ۲. دسته‌بندی عناصر فرهنگی

نمونه‌ها	عناصر فرهنگی
Jesus Christ, Upon my soul, Good God	عبارات مذهبی
Colonel Julyan, Ma'am, Hon..Miss Morton	اسم‌های خاص، گونه‌های خطاب و عناوین
Soufflé, dessert, Constantia wine	غذا و نوشیدنی
Easter, piquet, Cassino	سبک زندگی، فعالیت‌های روزمره و جشن‌ها
Out of sight, out of mind, the skeleton in the family	اصطلاحات روزمره
shooting-jacket, waist coat	لباس
guineas, pounds, mile	واحدهای اندازه‌گیری
Kerrith, Loire, Wigmore Street	مکان‌های جغرافیایی

به دلیل حجم مناسب پیکره، تحلیل پیکره دستی انجام شد و همه نمونه‌های عناصر فرهنگی با دقت تمام جمع‌آوری شدند تا از استخراج کامل عناصر فرهنگی اطمینان حاصل شود. آکسلا (۱۹۹۶)، دیویس^۱ (۲۰۰۳) و کلینگرگ^۲ (۱۹۸۶) راهکارهای به ظاهر متفاوت با عملکرد یکسان برای ترجمه عناصر فرهنگی پیشنهاد داده‌اند. راهکارهای پیشنهادی آکسلا (۱۹۹۶) عبارت‌اند از: تکرار^۳، انطباق دستور خط^۴، ترجمه زبانی (غیرفرهنگی)^۵، تأویل بیرون متن^۶، تأویل درون متن^۷، متعارف‌سازی^۸، محدودیت جهانی^۹، جهانی‌سازی مطلق^{۱۰}، طبیعی‌سازی^{۱۱}، حذف^{۱۲}، و

1. Davies
2. Klingberg
3. repetition
4. orthographic adaptation
5. linguistic (non-cultural) translation
6. extratextual gloss
7. intratextual gloss
8. synonymy
9. limited universalization
10. absolute universalization
11. naturalization
12. deletion

قرارداد مستقل^۱. آنچه دیویس (۲۰۰۳) به عنوان راهکار ترجمه پیشنهاد می دهد عبارت است از: حفظ^۲، افزودن^۳، نادیده گرفتن^۴، جهانی سازی^۵، خصوصی سازی^۶، تغییرات^۷، و خلق^۸. راهکارهای اصلاح واژگان^۹، افزودن توضیحات^{۱۰}، ترجمه توضیحی^{۱۱}، توضیحات خارج متن^{۱۲}، جایگزینی معادل در فرهنگ زبان مقصد^{۱۳}، تعویض یک معادل ناهنجار در فرهنگ زبان مقصد^{۱۴}، ساده سازی^{۱۵}، حذف^{۱۶}، و بومی سازی^{۱۷} را کلینگریگ (۱۹۸۶) پیشنهاد می دهد. برای ارائه مدلی جامع که همه راهکارهای پیشنهادی ترجمه عناصر فرهنگی که در عمل با یکدیگر هم پوشانی دارند، لیانگ (۲۰۱۰، ص. ۱۲۱) دسته بندی ادغام شده ای از راهکارهای ترجمه را به این صورت ارائه داده است: حرف نویسی^{۱۸}، ترجمه تحت الفظی^{۱۹}، جایگزینی^{۲۰}، قرارداد^{۲۱}، افزودن برون متنی^{۲۲}، افزودن درون متنی^{۲۳}، ترقیق فرهنگی^{۲۴}، طبیعی سازی، حذف.

1. autonomous creation
2. preservation
3. addition
4. omission
5. globalization
6. localization
7. transformations
8. creation
9. rewording
10. added explanation
11. explanatory translation
12. explanation outside the text
13. substitution of an equivalent in the culture of target language
14. substitution of a rough equivalent in the culture of the target language
15. simplification
16. deletion
17. localization
18. transliteration
19. rendition
20. substitution
21. convention
22. extratextual addition
23. intratextual addition
24. cultural dilution

رمان‌های انگلیسی و ترجمه‌های فارسی آن‌ها با هدف شناسایی چگونگی ترجمه عناصر فرهنگی کنار هم خوانده شدند و براساس طبقه‌بندی پیشنهادی لیانگ (۲۰۱۰، ص. ۱۲۱) تقسیم‌بندی شدند.

در راستای سنجش روایی پژوهش، ۲۵ درصد از داده‌های جمع‌آوری شده جهت دسته‌بندی یا کدگذاری در اختیار پژوهشگر دیگری قرار گرفت که با ۹۶ درصد انطباق در خصوص کدگذاری یکسان تأیید شد.

۴. نتایج

۴.۱. بررسی متنی (خرد)

۴.۱.۱. حرف‌نویسی

حرف‌نویسی راهکاری است که در آن نزدیک‌ترین آوای متناظر زبان مقصد برای ترجمه انتخاب می‌شود و از این رو به آن «ترجمه آوایی» نیز گفته می‌شود (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۱). نمونه‌های حرف‌نویسی در جدول ۳ آمده‌اند.

جدول ۳. نمونه‌های حرف‌نویسی و فراوانی آن‌ها در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	Take <u>a glass</u> of wine? (p. 10)	حالا یک <u>گیلاس</u> شراب میل بفرمایید. (بهرام‌بیگی، ص. ۷)	۵۷۸	یک <u>گیلاس</u> شراب می‌خورید؟ (رضائی، ص. ۱۲)	۴۳۸
وداع با اسلحه	He lived in 2) <u>Udine</u> . (p.	پادشاه در <u>یودین</u> زندگی می‌کرد. (دریابندری، ص. ۱۳)	۷۷۴	شاه در <u>یودین</u> می‌زیست. (پارسای، ص. ۱۱)	۵۲۶
دفتر خاطرات	It was early <u>October</u> 1946... (p. 24)	اوایل <u>اکتبر</u> سال ۱۹۴۶ بود... (معتکف، ص. ۱۱)	۶۳	اوایل <u>اکتبر</u> سال ۱۹۴۶ بود... (سجودی، ص. ۱۹)	۷۱
مجموع			۱۴۱۵		۱۰۳۵

۴. ۱. ۲. ترجمه تحت‌اللفظی

ترجمه تحت‌اللفظی زمانی به‌کار می‌رود که مرجع فرهنگی به نزدیک‌ترین معنای متناظرش در زبان مقصد واژه‌به‌واژه ترجمه می‌شود. ترجمه واژه‌به‌واژه به اصطلاح زبان مبدأ وفادار است و در زبان مقصد شفاف است. جدول ۴ نمونه‌هایی از ترجمه تحت‌اللفظی مستخرج از رمان‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۴. نمونه‌های ترجمه تحت‌اللفظی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	<u>Mrs. Earnshaw</u> undertook to keep her sister-in-law in due restraint she returned home. (p. 80)	خانم ارنشا، همسر اربابم نیز تعهد کرد پس از بازگشت کاترین، وی را کاملاً تحت نظر و مراقبت قرار دهد. (بهرام‌بیگی، ص. ۶۴)	۳۸۵	خانم ارنشا، هم قرار شد وقتی خواهر شوهرش برگشت چشم از او بر ندارد و مواظبش باشد. (رضائی، ص. ۶۰)	۷۷۱
وداع با اسلحه	Good night, <u>Mr. Henry.</u> (p. 11)	شب بخیر آقای هنری (پارسای، ص. ۳۵)	۴۷	شب بخیر، آقای هنری (دریابندری، ص. ۳۷)	۳۹۸
دفتر خاطرات	<u>Oh God,</u> what's happening to me? Please help me. (p. 314)	اوه خدایا، چه به سرم آمده است؟ لطفاً کمکم کن. (معتکف، ص. ۳۲۴)	۳۵	خدایا، چی داره به سرم می‌آید؟ تو رو خدا کمکم کن. (سجودی، ص. ۱۹۵)	۲۸
مجموع			۴۶۷		۱۱۹۷

۴. ۱. ۳. جایگزینی

این راهکار به معنای جایگزینی یک اسم در زبان مبدأ با اسمی به‌لحاظ صوری یا معنایی غیرمرتبط در زبان مقصد است (هرمانز، ۱۹۸۸، ص. ۱۳). در این حالت، عنصر فرهنگی زبان مبدأ با عناصر فرهنگی دیگری در زبان مقصد جایگزین می‌گردد

که نه به لحاظ صوری و نه به لحاظ معنایی با یکدیگر ارتباطی ندارند. به عبارت دیگر، موردی جایگزین مورد دیگری در زبان مقصد می‌شود اما «همچنان بوی ترجمه می‌دهد» (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۳). جدول ۵ مثال‌هایی را نشان می‌دهد که برای درک بهتر به‌کارگیری راهکار جایگزینی در انواع مختلف عناصر فرهنگی به‌صورت تصادفی از رمان‌ها انتخاب شده‌اند.

جدول ۵. نمونه‌های جایگزینی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	She sat on the sofa quietly. (p. 79)	کاترین آرام و ساکت روی <u>مبلی</u> نشسته بود. (بهرام‌بیگی، ص. ۶۲)	۵	کاترین آرام روی <u>کاناپه</u> نشسته بود. (رضائی، ص. ۶۰)	۱۴
وداع با اسلحه	Aymo had a basin of spaghetti with onions and tinned meat chopped up 82) in it. (p.	آیمو یک <u>بادیه رشته</u> <u>فرنگی</u> داشت که پیاز و کنسرو گوشت با آن مخلوط کرده بود. (دریابندری، ص. ۱۲۱)	۱۳	آیمو <u>ماکارونی</u> با کنسرو گوشت و پیاز درست کرده بود. (پارسای، ص. ۱۷۳)	۱۲
دفتر خاطرات	<u>Bacon</u> , biscuits, and coffee, nothing spectacular 254) (p.	<u>ژامبون</u> ، بیسکویت، و قهوه؛ <u>صبحانه‌ای</u> معمولی. (معتکف، ص. ۱۸۴)	۱	صبحانه‌ای معمولی شامل <u>ژامبون</u> ، بیسکویت، و قهوه. (سجودی، ص. ۱۵۹)	۴
مجموع			۱۹		۳۰

۴. ۱. ۴. قرارداد

در راهکار قرارداد مرجع به روش قراردادی مورد قبول ترجمه می‌شود. قرارداد بیش از همه برای ترجمه اسامی جغرافیایی و شخصیت‌های ادبی به‌کار گرفته می‌شود. اساس این راهکار را معنا یا آوای مرجع مد نظر می‌سازد (لیانگ، ۲۰۱۰).

جدول ۶ تعدادی از نمونه‌های مستخرج از رمان‌ها برای نشان‌دادن به‌کارگیری راهکار قرارداد توسط مترجم هستند.

جدول ۶. نمونه‌های قرارداد و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	I had been his <u>foster-sister</u> , and excused his behaviour more readily than a stranger would. (p. 68)	من خواهر رضاعی آقای ارنشا بودم و بهتر و آسانتر از اشخاص غریبه می‌توانستم رفتار زننده و غیرقابل بخشش وی را تحمل کنم. (بهرام‌بیگی، ص. ۸۳)	۳	من خواهر هم شیرش بودم و بیش از غریبه‌ها رفتارم را تحمل می‌کردم. (رضایی، ص. ۷۵)	۶
وداع با اسلحه	We go <u>whorehouse</u> before it (p. 4) shuts.	سروان گفت: «یالا پاشو تا بسته نشده بریم ... <u>خونه</u> » (دریابندری، ص. ۱۹)	۹	سروان گفت: «آه بیایید پیش از اینکه مهمانخانه بسته شود به آنجا برویم.» (پارسای، ص. ۱۸)	۸
دفتر خاطرات	I have some <u>bourbon</u> in the party. Is that okay. (p. 223)	«نوشابه <u>خنک</u> هم دارم.» (معتکف، ص. ۱۶۴)	۰	یه مقدار آب انگور <u>خنک</u> داریم، خوبه؟ (سجودی، ص. ۱۴۲)	۰
مجموع			۱۲		۱۴

۴. ۱. ۵. افزودن برون‌متنی

در راهکار افزودن برون‌متنی «توضیحاتی در باب معنا یا کاربرد عنصر فرهنگ‌محور به‌صورت مجزا به ترجمه افزوده می‌شود. به بیان بهتر، اطلاعات افزوده‌شده در قالب پانویس، فهرست واژگان، پی‌نوشت، شرح و تفسیر، مقدمه و

غیره ارائه می‌شود» (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۶). مثال‌های ارائه شده در جدول ۷ برای درک بهتر به‌کارگیری راهکار افزودن برون‌متنی است.

جدول ۷. نمونه‌های افزودن برون‌متنی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	<u>The Jonah</u> ¹ , in my mind, was Mr. Earnshaw,... (p. 134)	----- ----(بهرام‌بیگی، ص. ۱۱۱)	۷	۱. پیامبری که همراهانش او را در طوفان در جایی از کشتی بیرون انداختند، اما در شکم نهنگی ماند و نهنگ او را سالم به مقصد رساند. (رضائی، ۹۷)	۱۹
وداع با اسلحه	I could get a pheasant, or a <u>woodcock</u> ¹ . 65) (p.	«ممکنه براتون قرقاول یا یلوه تهیه کنیم.» (دریابندری، ص. ۱۹۲)	۲۱	۱. پرنده‌ای جنگلی و تک‌زی با منقار باریک و بلند و پرهایی به رنگ برگ خشک درختان-م. (پارسای، ص. ۱۴۵)	۵
دفتر خاطرات	He went to <u>Norfolk</u> and worked at a shipyard for six months ... (p. 61)	او ابتدا به <u>نورفالک</u> رفت و مدت شش ماه در یک کارخانه کشتی‌سازی کار کرد. (معتکف، ص. ۳۰)	۱	۲. دومین شهر بزرگ ایالت ویرجینیا با جمعیتی حدود ۲۶۰ هزار نفر. مترجم (سجودی، ص. ۴۱)	۱۷
مجموع			۲۹		۴۱

۴. ۱. ۶. افزودن درون‌متنی

رویکرد افزودن درون‌متنی مشابه افزودن برون‌متنی است با این تفاوت که «اطلاعات توضیحی اضافی به‌عنوان بخش لاینفک ترجمه به زبان مقصد» افزوده می‌شود (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۵). در جدول ۸ نمونه‌های افزودن درون‌متنی نشان داده شده است.

جدول ۸. نمونه‌های افزودن درون‌متنی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	<u>She is, on the whole, a very fair narrator.</u> (p. 161)	این زن در نقل سرگذشت و داستان تبجر خاصی دارد. (بهرام‌بیگی، ص. ۲۰۹)	۳۶	آلن دین روی هم رفته راوی بسیار خوبی است. (رضائی، ص. ۱۶۹)	۴۱
وداع با اسلحه	<u>In September the first cool nights come...</u> (p.57)	در ماه سپتامبر نخستین شب‌های سرد آمد... (دریابندری، ص. ۱۶۹)	۵	در ماه سپتامبر نخستین شب‌های سرد از راه رسید... (پارسای، ص. ۱۳۱)	۱۱
دفتر خاطرات	... and in the evenings he would read the works of <u>Whitman and Tennyson aloud</u> as his father rocked beside him. (p.57)	...شب‌ها نیز کتابهای ویتمن و تینسون (شاعر انگلیسی دوران ملکه ویکتوریا) با صدای بلند برای پدرش می‌خواند. (معتکف، ص. ۲۸)	۰	...خود را به خواندن اشعار والت ویتمن و تینسون مشغول می‌کرد. (سجودی، ص. ۳۹)	۱
مجموع			۴۱		۵۳

۴. ۱. ۷. ترقیق فرهنگی

هدف ترقیق فرهنگی «تولید ترجمه‌ای کلی یا خنثی است به این معنا که خوانندگان زبان مقصد به آسانی به پیشینه فرهنگی زبان مقصد دسترسی داشته باشد» (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۵). در جدول ۹ نمونه‌های ترقیق فرهنگی برای عناصر فرهنگی که از رمان‌ها استخراج شده‌اند آمده است.

جدول ۹. نمونه‌های ترفیق فرهنگی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	He'll be cramming his fingers in the <u>tarts</u> and stealing the fruit, if left alone with them a minute. (p. 60)	اگر یک دقیقه در اتاق پذیرایی تنهاش بگذارید دستش را توی ظرف <u>شیرینی</u> فرو خواهد کرد و میوه‌ها را خواهد دزدید. (بهرام‌بیگی، ص. ۷۲)	۵۷	اگر پیش مهمان‌ها باشد فوراً دستش را فرو می‌کند توی <u>کلوچه‌ها</u> و میوه‌ها را هم می‌دزد. (رضایی، ص. ۶۷)	۶
وداع با اسلحه	...I saw a market-place and an open <u>wine shop</u> with a girl sweeping out. (p. 35)	یک مغازه <u>نوشابه</u> <u>فروشی</u> باز بود و دختری <u>زباله‌ها</u> را به بیرون جاروب می‌کرد. (دریابندری، ص. ۱۰۴)	۷۵	یک <u>فروشگاه</u> باز بود و دختری <u>آشغال‌های</u> درون آن را به بیرون جارو می‌کرد. (پارسای، ص. ۱۱۱)	۲۱۰
دفتر خاطرات	He went inside for a moment and emerged with another cup of tea and a <u>beer</u> for himself. (p. 70)	لحظه‌ای به داخل رفت و با یک فنجان چای برای الی و <u>نوشابه‌ای</u> برای خودش به ایوان برگشت. (معتکف، ص. ۸۱)	۸	یک بار دیگر به <u>آشپزخانه</u> آمد و کمی بعد با یک فنجان چای برای الی و یک <u>نوشیدنی خنک</u> برای خودش به ایوان برگشت. (سجودی، ص. ۷۸)	۱۰
مجموع			۱۴۰		۲۲۶

۴. ۱. ۸. طبیعی سازی

هدف راهکار طبیعی‌سازی «ارائه ترجمه‌ای شفاف‌تر و روان‌تر برای خوانندگان زبان مقصد است. از این رو جایگزینی مرجع فرهنگی زبان مبدأ با یک مرجع فرهنگی زبان مقصد را شامل می‌شود» (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۷ و ۱۲۸). نمونه‌های طبیعی‌سازی در جدول ۱۰ آمده‌اند.

جدول ۱۰. نمونه‌های طبیعی سازی و فراوانی آن در هر یک از آثار

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر: عشق هرگز نمی‌میرد	... , Joseph returned bearing a basin of <u>milk- porridge</u> and placed it before Linton 334) (p.	جوزف یک ظرف فرنی جلوی لیتون روی میز گذاشت. (بهرام‌بیگی، ص. ۲۷۷)	۶۰۹	همین موقع جوزف یک کاسه بلغور جو و شیر برگشت و آن را گذاشت مقابل لیتن. (رضایی، ص. ۲۲۳)	۴۳۳
وداع با اسلحه	“ <u>Rolls and jam and coffee,</u> ” Catherine 119) said. (p.	کاترین گفت: «نون سفید و مربا و قهوه» (دریابندری، ص. ۳۴۵)	۵۹۸	کاترین گفت: « <u>کلوچه و مربا و قهوه</u> » (پارسای، ص. ۲۴۵)	۲۹۵
دفتر خاطرات	Sarah suggested they get some <u>cherry Cokes</u> ... (p. 36)	سارا پیشنهاد کرد بهتر است کوکای گیلاسی بنوشند (معتکف، ص. ۱۷)	۱۹	پیشنهاد کرد که به اتفاق شربت گیلاسی بنوشند (سجودی، ص. ۲۶)	۲۶
مجموع			۱۲۲۶		۷۵۴

۴. ۱. ۹. حذف

حذف زمانی اتفاق می‌افتد که «عنصر فرهنگ محور به دلایل ایدئولوژیکی یا سبک‌شناسی برای خواننده زبان مقصد نامناسب باشد» (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۲۷). نمونه‌های حذف در جدول ۱۱ آورده شده‌اند.

جدول ۱۱. نمونه‌های حذف و فراوانی آن در هر یک از آثار

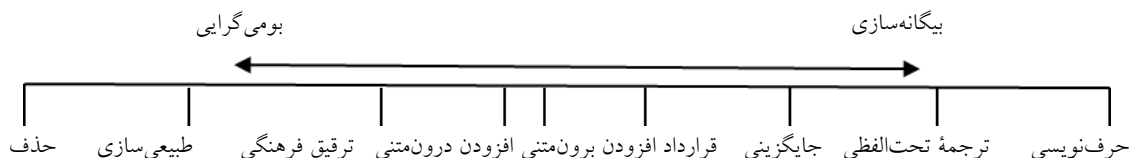
کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
بلندی‌های بادگیر:	Who is to separate us, pray? They'll meet the fate	چه کسی می‌تواند دو نفر را از یکدیگر جدا	۴۹	هرکس بخواهد ما را از هم جدا کند همان بلایی سرش می‌آید که سر	۱

کتاب	متن مبدأ	متن مقصد ۱	فراوانی	متن مقصد ۲	فراوانی
عشق هرگز نمی‌میرد	(p. of <u>Milo!</u> 128)	کند؟ --- (بهرام‌بیگی، ص. ۱۰۶)		<u>میلو</u> آمد! (رضایی، ص. ۷۶)	
وداع با اسلحه	You want a glass of grappa? (p. <u>grappa?</u> 100)	یکی گیللاس <u>گراپا</u> می‌خوری؟ (دریابندری، ص. ۲۹۲)	۰	یکی دیگر --- می‌خواهی؟ (پارسای، ص. ۲۰۵)	
دفتر خاطرات	He removed <u>a</u> <u>beer</u> and a bottle of hot sauce, then returned to the stove. (p. 115)	نواح --- یک شیشه سس تند برداشت و به‌سوی اجاق برگشت. (معتکف، ص. ۱۱۵)	۳۱	اما نوآ بدون توجه، سس تند و بطری سرکه را برداشت و مجدداً به کنار اجاق برگشت. (سجودی، ص. ۱۱۵)	۱
مجموع			۸۰		۷۹

تحلیل متنی در سطح خرد عادت‌واره ترجمه‌ای عاملان ترجمه را می‌توان با به‌کارگیری مفهوم بومی‌گرایی^۱ و بیگانه‌سازی^۲ ونوتی (۲۰۰۴) بهتر تفسیر کرد. به میزانی که هر راهکار به حفظ عناصر فرهنگی متمایل باشد به بیگانه‌سازی تمایل دارد و به هر میزان که راهکاری به جایگزینی عنصر فرهنگی زبان مبدأ با عنصر فرهنگی زبان مقصد یا حذف آن گرایش داشته باشد به بومی‌گرایی متمایل است (لیانگ، ۲۰۱۰، ص. ۱۵۳).

براساس آنچه در نمودار ۱ نشان داده شده است حرف‌نویسی، ترجمه تحت‌اللفظی، جایگزینی، قرارداد و افزودن برون‌متنی به بیگانه‌سازی گرایش دارند و افزودن درون‌متنی، ترفیق فرهنگی، طبیعی‌سازی و حذف به بومی‌گرایی متمایل‌اند.

1. domestication
2. foreignization

نمودار ۱. گرایش رویکردهای ترجمه (لیانگ، ۲۰۱۶، ص. ۵۲)

۴.۲. آمار توصیفی راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی

راهکارهای به‌کارگرفته‌شده در ترجمه عناصر فرهنگی تشخیص داده شدند و به تبع آن در دسته‌بندی مناسب مدل پیشنهادی قرار گرفتند. فراوانی هر شیوه شمارش شد. پس از آن، درصد شیوه‌های بومی‌گرایی (افزودن درون‌متنی، ترقیق فرهنگی، طبیعی‌سازی و حذف) در مقایسه با شیوه‌های بیگانه‌سازی (حرف‌نویسی، ترجمه تحت‌لفظی، جایگزینی، قرارداد و افزودن برون‌متنی) برای هر مان محاسبه گردیدند. جدول ۱۲ آمار توصیفی است و نتایج آزمون خی‌دو^۱ برای رفتار جمعی مترجمان ایرانی قبل و بعد از انقلاب فرهنگی در به‌کارگیری راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی نشان می‌دهد و هر راهبرد در هر دوره در مقایسه با یکدیگر بررسی می‌کند.

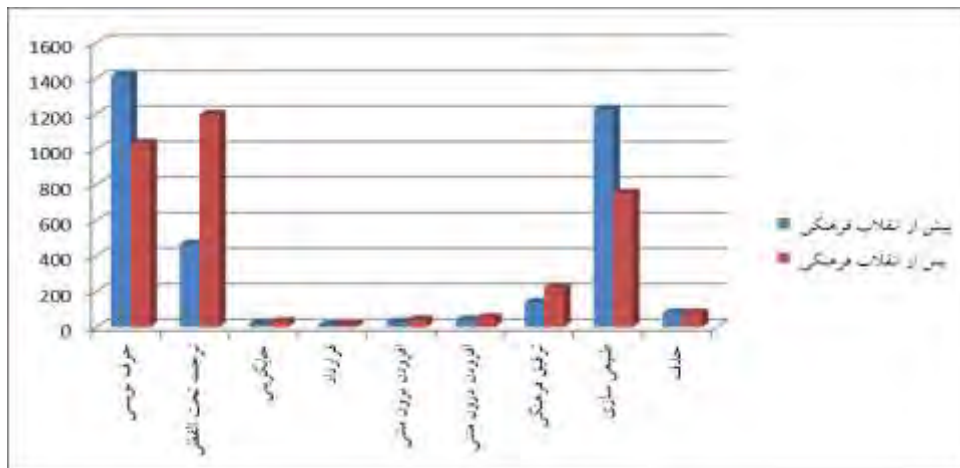
جدول ۱۲. آمار توصیفی و نتایج آزمون خی‌دو برای راهبردهای ترجمه

راهبرد	فراوانی	درصد	χ^2	df	p
حرف‌نویسی در پیش از انقلاب فرهنگی	۱۴۱۵	۴۱/۲۷			
حرف‌نویسی در پس از انقلاب فرهنگی	۱۰۳۵	۳۰/۱۸	۲۹/۴۶۹	۱	۰
ترجمه تحت‌لفظی در پیش از انقلاب فرهنگی	۴۶۷	۱۳/۶۲			
ترجمه تحت‌لفظی در پس از انقلاب فرهنگی	۱۱۹۷	۳۴/۹۱	۱۶۰/۱۲۶	۱	۰
جایگزینی در پیش از انقلاب فرهنگی	۱۹	۰/۵۵			
جایگزینی در پس از انقلاب فرهنگی	۳۰	۰/۸۷	۱/۲۳۴	۱	۰/۲۶۸
قرارداد در پیش از انقلاب فرهنگی	۱۲	۰/۳۵			
قرارداد در پس از انقلاب فرهنگی	۱۴	۰/۴۱	۰/۰۷۶	۱	۰/۷۸۲
افزودن برون‌متنی در پیش از انقلاب فرهنگی	۲۹	۰/۸۵			

1. chi-square test

راهبرد	فراوانی	درصد	χ^2	df	p
افزودن برون‌متنی در پس از انقلاب فرهنگی	۴۱	۱/۲	۱/۰۲۸	۱	۰/۳۱
افزودن درون‌متنی در پیش از انقلاب فرهنگی	۴۱	۱/۲			
افزودن درون‌متنی در پس از انقلاب فرهنگی	۵۳	۱/۵۵	۰/۷۶۵	۱	۰/۳۸۱
ترقیق فرهنگی در پیش از انقلاب فرهنگی	۱۴۰	۴/۰۸			
ترقیق فرهنگی در پس از انقلاب فرهنگی	۲۲۶	۶/۵۹	۱۰/۱۰۳	۱	۰
طبیعی‌سازی در پیش از انقلاب فرهنگی	۱۲۲۶	۳۵/۷۵			
طبیعی‌سازی در پس از انقلاب فرهنگی	۷۵۴	۲۱/۹۹	۵۶/۲۵۸	۱	۰
حذف در پیش از انقلاب فرهنگی	۸۰	۲/۳۳			
حذف در پس از انقلاب فرهنگی	۷۹	۲/۳۰	۰/۰۰۳	۱	۰/۹۵۵
مجموع راهکارها در پیش از انقلاب فرهنگی	۳۴۲۹	۱۰۰			
مجموع راهکارها در پس از انقلاب فرهنگی	۳۴۲۹	۱۰۰	۲۵۹/۰۶۷	۸	۰

همان‌طور که در جدول ۱۲ نشان داده شده است در مجموع ۳۴۲۹ گزاره، رایج‌ترین راهکار دوره پیش از انقلاب فرهنگی حرف‌نویسی (۴۱/۲۷٪) و در دوره پس از انقلاب فرهنگی ترجمه تحت‌اللفظی (۳۴/۹۱٪) است. دومین راهکار پرفراوانی در دوره پیش از انقلاب فرهنگی و پس از آن به‌ترتیب طبیعی‌سازی (۳۵/۷۵٪) و حرف‌نویسی (۳۰/۱۸٪) است. از سوی دیگر، ترجمه تحت‌اللفظی و ترقیق فرهنگی که در دوره پیش از انقلاب فرهنگی در جایگاه سوم و چهارم قرار می‌گیرند (به‌ترتیب ۱۳/۶۲٪ و ۴/۰۸٪) در دوره پس از انقلاب فرهنگی افزایش پیدا می‌کنند (به‌ترتیب ۳۴/۹۱٪ و ۶/۵۹٪). کم‌فراوانی‌ترین راهکارها در هر دو دوره جایگزینی (۰/۵۵٪ و ۰/۸۷٪) و قرارداد (۰/۳۵٪ و ۰/۴۱٪) هستند. فراوانی راهکارهایی که در دوره قبل از انقلاب فرهنگی زیرگروه بیگانه‌سازی قرار می‌گیرند (۵۵/۷۹٪) بیش از آن‌هایی است که در دسته بومی‌گرایی (۴۴/۲۱٪) هستند. این تمایل در دوره پس از انقلاب فرهنگی نیز ادامه پیدا کرده است (به‌ترتیب ۶۳/۳۷٪ و ۳۳/۶۳٪). از آنجا که نتایج آزمون خی‌دو نشان داد مقدار p کمتر از ۰/۰۵ است تفاوت معنادار کاربرد مجموع راهبردهای مختلف در دو دوره تأیید می‌شود.

نمودار ۲. راهکارهای ترجمه بکار گرفته شده در رمان‌های قبل و بعد از انقلاب فرهنگی

نمودار ۲ نشان‌دهنده تغییر عادت‌واره ترجمه‌ای در دو دوره است. تصویر نیز به‌خوبی نشان می‌دهد تفاوت معنادار تنها در چهار مورد حرف‌نویسی، ترجمه تحت‌لفظی، ترفیق فرهنگی و طبیعی‌سازی صورت گرفته است. به‌علاوه، رشد تمایل مترجمان ایرانی به سمت بیگانه‌سازی در آن مشهود است. با این همه، به‌منظور داشتن تصویری واضح‌تر از تمایل مترجمان در هر دوره نتایج کلی در جدول ۱۳ نشان داده شده‌اند.

جدول ۱۳. میزان تمایل مترجمان دوره قبل و بعد از انقلاب فرهنگی به به‌کارگیری راهکارها در رمان‌های

مورد پژوهش

بیگانه‌سازی (حرف‌نویسی، ترجمه تحت‌لفظی، جایگزینی، قرارداد و افزودن برون‌متنی)	بومی‌گرایی (افزودن درون‌متنی، ترفیق فرهنگی، طبیعی‌سازی و حذف)	
٪۵۵/۷۹	٪۴۴/۲۱	دوره قبل از انقلاب فرهنگی
٪۶۶/۳۷	٪۳۳/۶۳	دوره بعد از انقلاب فرهنگی

۴.۳. بخش فرامتنی (کلان)

به باور پالوپوسکی (۲۰۱۰، ص. ۸۸، نقل‌شده در بلوری، ۱۳۹۶، ص. ۱۹۸) «عاملیت را می‌توان با روش‌هایی چون مصاحبه با مترجم یا مشاهده او در محیط کارش بررسی کرد». از این رو برای دستیابی به اهداف پژوهش حاضر از مصاحبه به‌عنوان ابزار دیگری برای گردآوری داده‌ها استفاده شد.

برای کشف این موضوع که نظرات مترجمان با یافته‌های تحلیل ادبی هم راستا است یا خیر، مجموعه مصاحبه‌های چاپ شده در فصلنامه مترجم و سایر آرشیوهای موجود بررسی شد. از آنجا که انجام مصاحبه رودررو با مترجمان امری دست‌نیافتنی بود، این فصلنامه منبع ارزشمندی از مصاحبه‌های با محققان ترجمه و مترجمان را فراهم آورد.

در پاسخ به این سؤال که «... گزینشتان در انتخاب تعابیر و اصطلاحات بر چه مبنایی استوار است یا به‌عبارت دقیق‌تر خط قرمزهایتان را چگونه مشخص می‌کنید...» رضایی پاسخ داد:

اول اینکه از تعبیرهای فارسی (چه «رسمی» و چه «ایرونی») باید طوری استفاده کنیم که هویت متن از بین نرود؛ دوم اینکه استفاده از این تعبیرها در عین حال نباید متن را طوری کند که خواننده فکر کند دارد رمان ایرانی می‌خواند؛ و در نهایت فراموش هم نکنیم که ما از ابزاری به نام فارسی امروز داریم استفاده می‌کنیم، هرچند که می‌دانم برداشت ما از «زبان فارسی امروز» لزوماً یکسان شاید نباشد. (اکبری، ۱۳۸۶، ص. ۵۹-۶۰)

همان‌طور که در مصاحبه بالا مشهود است باور رضایی این است که در عین ارائه ترجمه‌ای روان از متن مبدأ، مترجمان نباید از متن اصلی جدا شوند و اصالت متن مبدأ باید حفظ شود. همین‌طور خواننده باید بداند که با متنی از فرهنگ بیگانه مواجه است. این امر دلیلی بر گرایش‌های مبدأمحور است که بر یافته‌های بخش متنی (خُرد) صحنه می‌گذارد.

در جایی دیگر، رضایی در پاسخ به سؤال «قبل از انتخاب کتابی برای ترجمه، آیا به مخاطبان آن هم فکر می‌کنید؟ به‌طور کلی مخاطبان یک اثر چقدر در انتخابتان تأثیرگذار است؟» می‌گوید:

صد در صد به مخاطب فکر می‌کنم. چون من مترجمی حرفه‌ای هستم و زندگی‌ام از این راه باید تأمین شود. پس طبیعتاً کتابی را انتخاب نخواهم کرد که چند صد نفر مخاطبانش باشند، پانصد نسخه بفروشد و بقیه در انبار ناشر بماند. باید برای ترجمه یک کتاب مذاکرات مقدماتی را با ناشر داشته باشم و البته همیشه همه چیز به‌دلخواه من پیش نمی‌رود، و چیزهایی را بازار به ناشر و مترجم دیکته می‌کند. من جزو معدود مترجمان حرفه‌ای در این کشور هستم که از راه ترجمه نان می‌خورم و فکر نمی‌کنم شما بتوانید در ایران پنج نفر مثل من پیدا کنید که از این راه امرار معاش می‌کنند. (رضایی، ۱۳۸۸)

براساس مصاحبه بالا، مترجمان به‌عنوان عاملان اجتماعی در میدان تولیدات ادبی در رقابت با سایر مترجمان برای کسب انواع مختلف سرمایه‌اند. در اینجا رضایی با تأکید بر پرفروش بودن کتابی که ترجمه می‌کند با در نظر گرفتن انتظار خوانندگان به اهمیت کسب سرمایه‌های نمادین و فرهنگی در کنار سرمایه اقتصادی واقف است. همچنین به نقش ناشران در میدان ترجمه اشاره می‌کند.

زمانی که از دریابندری (۱۳۸۸) سؤال شد چرا در همان اواخر دهه ۴۰ کتاب پیرمرد و دریا را ترجمه نکرد، پاسخ داد:

من اصولاً کارهایی را ترجمه کرده‌ام که وقتی آن‌ها را می‌خوانده‌ام حس کرده بودم می‌توانم ترجمه‌شان بکنم و بعد سراغ ترجمه‌اش رفته‌ام. در مورد پیرمرد و دریا این حس را نداشتم و فکر می‌کردم در ترجمه فارسی در نمی‌آید. وقتی فیلم را برای ترجمه آوردند من در آن موقع در تلویزیون کار می‌کردم و این متن را آنجا ترجمه کردم.

پاسخ دریابندری از این امر نشان دارد که وی «در زمان ترجمه کتاب در زمره مترجمانی بود که طبق جهان‌بینی خود، دست به انتخاب و ترجمه اثر می‌زد و عملاً

برنامه‌ریزی نظام‌مندی، وی را به این سمت سوق نداده بود» (کاشیگر، ۱۳۹۳، ص. ۱۰؛ نقل شده در لرزاده، ۱۳۹۴، ص. ۴۹).

از سوی دیگر، آنچه در پاسخ دریابندری هویداست از عاملیت وی به‌عنوان مترجمی زیاده و توانمند در میدان ترجمه در ایران حکایت دارد. در حقیقت، دریابندری به‌سبب کسب سرمایه‌های فرهنگی، نمادین و اقتصادی به‌قدری در این میدان قدرت دارد که می‌تواند در انتخاب کتاب و ترجمه یا ترجمه‌نکردن آن گزینشی عمل کند.

زمانی که از نفیسه معتکف در باب میزان وفاداری به اصل مطلب سؤال شد، او پاسخ داد:

بیش از اندازه. نهایت سعی خود را می‌کنم که صداقت در ترجمه را رعایت کنم، مگر اینکه خلاف قوانین کشورم باشد. راستش ترجمه کار سختی است زیرا مترجم موظف است حال و هوایی را که منظور نویسنده است به خواننده برساند. مترجم باید مهارت و تجربه و تسلط بر اصطلاحات دو فرهنگ و زبان مختلف چند جنبه را مثل حفظ امانت، رساندن مفهوم اصلی و روان بودن ترجمه را مدنظر قرار دهد. (معتکف، ۱۳۹۰، ص. ۱۹)

توضیح معتکف در مورد وفاداری به حال و هوای متن اصلی نیز موید یافته‌های بخش متنی پژوهش حاضر است. همچنین اذعان او به رعایت صداقت در ترجمه به شرط عدم قانون شکنی دال بر آگاهی مترجمان از قدرت و روابط قدرت در میدان ترجمه دارد. زیرا عاملان ترجمه به‌خوبی می‌دانند صاحبان قدرت می‌توانند جلوی نشر یک اثر ادبی را بگیرند و این امر تهدیدی برای همه انواع سرمایه‌های عاملان ترجمه محسوب می‌گردد.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف کشف رفتار جمعی مترجمان ایرانی در ترجمه عناصر فرهنگی در رمان‌های انگلیسی انجام شده است. پرسش اول پژوهش سعی داشت رفتار جمعی مترجمان ایرانی را در به‌کارگیری راهکارهای ترجمه عناصر فرهنگی قبل

از انقلاب فرهنگی ایران بررسی کند. به نظر می‌رسد جهانی‌شدن در میدان تولیدات فرهنگی و ترجمه ادبی مترجمان ایرانی را به سوی به‌کارگیری عناصر فرهنگی متن مبدأ سوق داده است. از آنجا که در روند جهانی‌شدن تمایل به کسب دانش بین‌فرهنگی، آشنایی با آداب و رسوم سایر کشورها و شناخت سایر تمدن‌ها وجود دارد، مترجمان ایرانی نیز با حفظ عطر و بوی متن مبدأ انتظارخوانندگان کتاب‌های ترجمه‌شده را محقق می‌کنند. این نتایج همسو با یافته‌های پازماتزی (۲۰۱۴) است که نشان داده بود مترجم کتاب *ماندولین کاپیتان کارولی* به‌منظور تولید ترجمه‌ای که در جمیع میدان‌های فرهنگی، سیاسی-تاریخی و اجتماعی یونان معتبر باشد، به دانش درونی، الگوهای اجتماعی و همچنین ساختارهای اجتماعی-ایدئولوژیکی مطابق با درکش از انتظار خوانندگان ترجمه متوسل شده است.

در پرسش دوم، وجود رفتار جمعی میان مترجمان ایرانی رمان‌های عاشقانه انگلیسی در دوره پساانقلاب فرهنگی بررسی شد. شواهد این پژوهش حاکی از تمایل غالب میان مترجمان این دوره همانند دوره قبل به بیگانه‌سازی است. اما علت را می‌توان به این امر مرتبط دانست که در دوره انقلاب فرهنگی و سال‌های ابتدایی پس از آن «ترجمه به حرفه‌ای تبدیل شد که می‌توان با آن امرار معاش کرد. به بیان دیگر، از آنجا که بسیاری از روشنفکران نمی‌توانستند در دانشگاه‌ها که به‌خاطر «انقلاب فرهنگی» بسته شده بودند تدریس کنند به‌عنوان آخرین گزینه به ترجمه روی آوردند» (حدادیان‌مقدم، ۲۰۱۴، ص. ۱۱۸). در این شرایط مترجمان باید ترجمه‌ای تولید کنند که احتمال چاپ آن توسط ناشران زیاد باشد و بتوانند در میدان ترجمه ادبی با سایر مترجمان به رقابت پرداخته و از این طریق سرمایه اقتصادی کسب نمایند. این نتایج موید نتایج هانا (۲۰۱۴) است که نشان داده بود نسل اول مترجمان آثار شکسپیر مترجمان آزادی بودند که به‌خاطر امرار معاش تابع متن مبدأ همچنین خواسته‌های ناشران و خوانندگان بودند.

در خصوص پرسش سوم می‌توان گفت که تمایل به حفظ عناصر فرهنگی متن مبدأ در میان مترجمان ایرانی رمان عاشقانه از انگلیسی به فارسی در سال‌های پس از

انقلاب فرهنگی به نسبت مترجمان قبل از انقلاب فرهنگی نیز افزایش پیدا کرده است. علت را می‌توان در تلاش رو به افزایش مترجمان ایرانی جهت حفظ ساختار، رنگ و بو، فضاسازی نویسنده و همین‌طور تفاوت‌های سبکی نویسنده متن اصلی دانست. این نتایج همراستا با نتایج نورا (۱۳۹۷) است که نشان داده بود مترجمان نسل دوم (در پژوهش حاضر مترجمان قبل از انقلاب فرهنگی) کوشیده‌اند ظرافت‌های معنایی و ساختاری متن اصلی را به فارسی انتقال دهند و مترجمان نسل سوم (در پژوهش حاضر مترجمان پس از انقلاب فرهنگی) آن را به اوج خود رسانیده‌اند. امری که خزاعی‌فر (۱۳۸۶، نقل‌شده در نورا، ۱۳۹۷، ص. ۷۶) آن را در بسیاری از موارد موجب «تداخل مثبت و ورود امکانات معنایی و ساختاری متن اصلی به فارسی دانسته است».

این پژوهش همچون هر پژوهش دیگری با پاره‌ای محدودیت روبرو بوده است. یکی از این موارد، عدم بررسی تأثیر ترجمه اول بر سایر ترجمه‌های هر اثر است. بنابر این، به انجام پژوهش‌های بیشتری در باب ترجمه مجدد نیاز است تا از این طریق تأثیر اولین ترجمه‌های هر اثر بر روی ترجمه‌های بعدی بررسی شود. دوم اینکه، پیکره این پژوهش شامل سه کتاب و دو ترجمه برای هر کدام و تنها برای کتاب‌های عاشقانه انگلیسی ترجمه‌شده به فارسی بود. از این رو، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی از پیکره‌ای با حجم بزرگتر، ژانری متفاوت و زبان‌های دیگری استفاده شود تا نتایج قابل تعمیم‌تری گرفته شود. به‌کارگیری چارچوب جامعه‌شناسی همچون نظریه عامل شبکه لاتور را نیز می‌توان پیشنهاد کرد.

کتابنامه

- اسپارکس، ن. (۱۳۵۸). دفتر خاطرات. ترجمه نفیسه معتکف. تهران: لیوسا.
 اسپارکس، ن. (۱۳۹۲). شور عشق (دفترچه خاطرات). ترجمه مهدی سجودی. تهران: مهراندیش.
 اکبری، ع. (۱۳۸۶). در جستجوی روح سیال ذهن: گفتگو با رضا رضایی درباره ترجمه رمان‌های جین آستین. مترجم، ۱۷ (۴۶)، ۴۵-۶۳.

- بلوری، م. (۱۳۹۶). عاملیت مترجم در پانویس‌ها و یادداشت‌های مترجمان ادبی معاصر در ایران. *جستارهای زبانی*، ۱(۶)، ۱۹۱-۲۱۴.
- بلوری، م. (۱۳۹۶). نقش سیاست‌های حوزه زنان در انتخاب آثار ادبی فمینیستی برای ترجمه به زبان فارسی. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۳(۳)، ۲۹-۴۷.
- برونته، ا. (۱۳۴۵). عشق هرگز نمی‌میرد. ترجمه علی اصغر بهرام‌بیگی. تهران: کتاب‌های جیبی.
- برونته، ا. (۱۳۹۰). *بلندی‌های بادگیر*. ترجمه رضا رضایی. تهران: نی.
- خواجه‌پور، ب.، خزاعی فرید، ع.، و خوش‌سلیقه، م. (۱۳۹۶). نظریه ذخایر فرهنگی زوهر و بررسی راهبردهای ترجمه ریزفرهنگ‌ها: موردپژوهشی رمان دایی جان ناپلئون در برابر ترجمه انگلیسی. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۱(۱)، ۵۰-۲۵.
- خزاعی فرید، ع. (۱۳۸۶). نگاهی دیگر به گتسبی بزرگ. مترجم، ۱۲(۴۵)، ۲۹-۳۳.
- خوش‌سلیقه، م.، و عامری، س. (۱۳۹۶). عاملیت مترجم و ویژگی‌های ترجمه غیر حرفه‌ای بازی‌های ویدئویی (موردپژوهی *آنچارتد ۴: فرجام یک دزد*). *جستارهای زبانی*، ۱(۵)، ۱۸۱-۲۰۴.
- دریابندری، ن. (۱۳۸۸، ۳۰ اردیبهشت). *درس انگلیسی را تجدید شدم*. روزنامه جام جم. برگرفته از <https://b2n.ir/649712>
- رضایی، ر. (۱۳۸۸، ۴ مهر). *گفتگو با رضا رضایی*. وبگاه ترجمه. برگرفته از <http://tarjomeh.blogfa.com/post/284>
- لرزاده، م. (۱۳۹۴). تحلیلی بر ترجمه ماندگار: وداع با اسلحه. مترجم، ۲۴(۵۷)، ۴۹-۵۵.
- معتکف، ن. (۱۳۹۰). کتاب، زندگی من است: گفتگو با نفیسه معتکف مترجم پرکار ایرانی. *مجله موفقیت*، ۹(۱۱۱)، ۱۸-۲۰.
- نورا، م.، و خزاعی فرید، ع. (۱۳۹۷). توصیف برخی هنجارهای زبانی مترجمان ادبی ایران از آغاز مشروطه تا کنون. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۱(۴)، ۴۹-۸۴.
- همینگوی، ا. (۱۳۴۰). *وداع با اسلحه*. ترجمه نجف دریابندری. تهران: کتاب‌های جیبی.
- همینگوی، ا. (۱۳۹۳). *وداع با اسلحه*. ترجمه کیومرث پارسای. تهران: ناژ.

Ahed Alkhawaja, L. (2014). *The role of social agents in the translation into English of the novels of Naguib Mahfouz* (Unpublished doctoral dissertation). Aston University, Birmingham, England.

Aixelà, J. (1996). Culture-specific items in translation. In R. Alvarez, & M. Vidal. (Eds.), *Translation, power, subversion* (pp. 52-78). Clevedon, Ph: Multilingual Matters.

- Baker, M. (1992). *In other words: A course book on translation*. London, England: Routledge.
- Bijani, S., Khoshsaligheh, M., & Hashemi, M. R. (2014). Categorization of the fiction translation expectancy norms to Iranian undergraduate readership. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, 1(3), 210-221.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice* (R. Nice, Trans.). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1983). The field of cultural production or: The economic world revisited. *Poetics* 12(4/5), 311-356.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment taste* (R. Nice, Trans.). Cambridge, England: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). Forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 46-56). New York, NY: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1990a). *In other words: Essays toward a reflexive sociology* (A. M. Adamson, Trans.). Stanford, England: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1990b). *The logic of practice* (R. Nice, Trans.). London, England: Polity Press.
- Brontë, E. (1847). *Wuthering heights*. London, England: Thomas Cautley Newby.
- Buzelin, H. (2005). *Unexpected allies: How Latour's network theory could complement Bourdieusian analyses in translation studies*. *The Translator*, 11(2), 193-218.
- Davies, E. (2003). A goblin or a dirty nose? The treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter book. *The Translator*, 9(1), 65-100.
- Friedland, R. (2009). The endless fields of Pierre Bourdieu. *SAGE*, 16(6), 887-917.
- Gentzler, E. (2001). *Contemporary translation theories*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Gounvic, J. (2005). A Bourdieusian theory of translation, or the coincidence of practical instances: Field, habitus, capital, illusio (J. Moore, Trans.). *The Translator*, 11(2), 147-166.
- Haddadian-Moghaddam, E. (2014). *Literary translation in modern Iran: A sociological study*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Hanna, S. (2014). Remapping habitus: Norms, habitus and the theorisation of agency in translation practice and translation scholarship. In G. M. Vorderobermeier (Ed.), *Remapping habitus in translation studies* (pp. 59-71). Amsterdam, Netherlands: Rodopi.
- Hemingway, E. (1929). *A farewell to arms*. London, England: William Heinemann.
- Hermans, T. (1988). On translating proper names, with reference to *De Witte and Max Havelaar*. In M. Wintle (Ed.), *Modern Dutch studies: Essays in honor of Peter King on the occasion of his retirement*. London, England: The Athlone Press Ltd.
- Inghilleri, M. (2005). The sociology of Bourdieu and the construction of the 'object' in translation and interpreting studies. *The Translator*, 11(2), 125-145.

- Kafi, M., Khoshsaligheh, M., & Hashemi, M. (2018). Translation profession in Iran: Current challenges and future prospects. *The Translator*, 24(1), 89-103.
- Kafi, M., Khoshsaligheh, M., & Hashemi, M. R. (2015). Typology of capitals expected and received by Iranian translators. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 9(1), 26-43.
- Khoshsaligheh, M., Kafi, M., & Ameri, S. (2020). Fiction translation expectancy norms in Iran: a quantitative study of reception. *Translation and Interpreting*, 12(1), 74-89.
- Klingberg, G. (1986). *Children's fiction in the hands of the translator*. Stockholm, Sweden: Gloms Boktryckeri AB.
- Larson, M. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence*. Lanham and New York: University Press of America Inc.
- Liang, W. (2010). *Constructing the role of human agents in translation studies: Translation of fantasy fiction in Taiwan from a Bourdieusian perspective* (Unpublished doctoral dissertation). Newcastle University, Newcastle, England.
- Liang, W. (2016). Translators' behaviors from a sociological perspective – A parallel corpus study of fantasy fiction translation in Taiwan. *Babel*, 62(1), 39-66.
- Paloposki, O. (2007). Translators' agency in 19th century Finland. In Y. Gambier, M. Shlesinger, & R. Stolze (Eds.), *Doubts and directions in translation studies. Selected contributions from the EST Congress, Lisbon 2004* (pp. 335-346). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.
- Paloposki, O. (2010). The translator's footprints. In T. Kinnunen, & K. Koskinen (Eds.), *Translators' agency*, (pp. 86-107). Tampere, Finland: Tampere University Press.
- Pasmazti, K. (2014). Translatorial hexis and cultural honour: Translating *captain Corelli's mandolin* into Greek. In G. M. Vorderobermeier (Ed.), *Remapping habitus in translation studies* (pp. 73-92). Amsterdam, Netherlands: Rodopi.
- Pöchhacker, F. (2007). Coping with culture in media interpreting. *Perspectives: Studies of Translatology* 15(2), 123-142.
- Schäffner, Ch. (1998). The concept of norms in translation studies. *Current Issues in Language and Society*, 5(1&2), 1-9.
- Simeoni, D. (1998). The pivotal status of the translator's habitus. *Target*, 10(1), 1-39.
- Sparks, N. (1996). *The notebook*. New York, NY: Warner Books.
- Venuti, L. (2004). Retranslations: The creation of value. In K. M. Faull (Ed.), *Translation and culture* (pp. 25-38). Lewisburg, PA: Bucknell University Press.

درباره نویسندگان

فهیمة محمدپور دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه دانشگاه اصفهان است. پژوهش‌های ایشان پیرامون ایدئولوژی در ترجمه می‌باشد.

محمدتقی شاه‌نظری درجه استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه اصفهان است. پژوهش‌های ایشان بیشتر پیرامون روان‌شناسی زبان می‌باشد.

محمود افروز استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه اصفهان است. پژوهش‌های ایشان بیشتر پیرامون مطالعات ترجمه می‌باشد.